

האוניברסיטה העברית בירושלים

בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברואלד
המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל

הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי של מימון המגזר השלישי

אסנת חזן

תוכן העניינים

5.....	פתח דבר
7.....	תקציר
	לעניין הדעה של בעל המאה :
8.....	הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי במימון ארגוני המגזר השלישי
9.....	אפקט ההמרה : סקירה תיאורטית
17.....	השערות ומודל הניתוח
21.....	מסד הנתונים
23.....	תוצאות
27.....	מסקנות ודיון
31.....	מקורות
33.....	לוחות ותרשימים
38.....	Abstract

רשימת לוחות ותרשימים :

33.....	לוח 1 : מספר ארגונים לפי תחומי פעילות ראשיים ותחומי משנה
34.....	לוח 2 : הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון 1991 – 2005, באחוזים
35.....	לוח 3 : הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון ותחום פעילות לשנת 2004
35.....	תרשים 1 : הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון ותחום פעילות לשנת 2004
36.....	לוח 4 : ניתוח מאקרו – מקדמי הרגרסיה במודלים 1-3
36.....	לוח 5 : ניתוח מיקרו – מקדמי הרגרסיה במודל 4, משתנה עזר SLS2
37.....	לוח 6 : מתאם חלקי בין העברות ממשלה לתרומות הציבור

פתח דבר

פרסום נוסף של המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל רואה אור. הפרסום הוא פרי עבודתה של הגב' אסנת חזן מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המתארת ומנתחת את טיב הקשר בין מימון ממשלתי ישיר של ארגוני המגזר השלישי, לבין מימון באמצעות פילנתרופיה פרטית של ארגונים אלה.

הפרסום מתבסס על ניתוח נתונים הלקוחים ממסד נתונים מקיף וייחודי הכולל מידע על 1,158 ארגונים ללא כוונת רווח שפעלו בישראל בין השנים 1998-2005, וכן נתונים כלליים על המשק הישראלי בשנים 1991-2005.

מדובר על מחקר ראשון מסוגו אשר בחן את התופעה בישראל והכולל בתוכו:

ממצאים עיקריים

- סקירת ספרות עדכנית ומקיפה בנושא הקשר בין מימון ציבורי ומימון פרטי.
- הצגת ממצאים על התופעה בישראל.
- שימוש בנתוני "מיקרו" על ארגונים ללא כוונת רווח ולא רק בנתוני "מקרו" על התנהגות המשק הישראלי.
- הצגת תמונה ייחודית על אפקט ההמרה בחתך של תחומי פעילות שונים אשר מבחינה במאפיינים ייחודיים של כל אחד מהתחומים בכל הקשור ליחס בין מימון ממשלתי ומימון פרטי.

ממצאי המחקר מלמדים כי קיים אפקט המרה חלקי במספר תחומים ואפקט השלמה חלקי בתחומים אחרים. בתחומי פעילות מסוימים העברות הממשלה מהוות תמריץ לתורמים לצמצם את תרומתם, בעוד שבתחומים אחרים מעורבות הממשלה מהווה תמריץ למעורבות נוספת של הציבור. ממצאים מעניינים אחרים ימצא הקורא בפרסום זה אשר יש בהם כדי להרחיב את היריעה באשר ליחסים בין הממשלה, גורמים פרטיים, פילנתרופיים והציבור הרחב בהקשר של מימון ארגוני המגזר השלישי.

תקציר

התכלית המרכזית של מחקר זה היא לעמוד על טיבו של הקשר בין מימון ממשלתי ישיר של ארגוני המגזר השלישי (העברות ממשלה), לבין מימון פרטי של ארגונים אלה (תרומות הציבור), בישראל. חוקרי כלכלה רבים מנבאים אפקט המרה מלא, כלומר, שהגדלת העברות הממשלה דוחקת ומקטינה את תרומות הציבור באותו היקף. חלק מן המחקרים האמפיריים המבוססים על נתוני שדה מאששים באופן חלקי את הניבוי התיאורטי ומוצאים אפקט המרה חלקי, אך חלקם מציגים סתירה לטענה זו ומוצאים אפקט השלמה חלקי, שבו הגדלת העברות הממשלה דווקא מגדילה את תרומות הציבור. מחקר זה מציג שני חידושים בבדיקת אפקט המרה או השלמה, אשר עשויים להסביר את הממצאים הסותרים: ראשית הוא מציג ניתוח המשווה בין רמת המיקרו והמאקרו, ושנית, הוא מציג ניתוח דיפרנציאלי של דפוסי הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי, עבור תחומי פעילות שונים.

המחקר מציע מודל ניתוח המתייחס גם למשתנים מסבירים אחרים כמו: היקף הוצאות והכנסות ממכירת שירותים, וכן מתמודד עם בעיית הסימולטאניות של העברות ממשלה ותרומות הציבור. המודל נבדק בהתבסס על מסד נתונים מקיף וייחודי הכולל נתוני פאנל של 1,158 ארגוני מגזר שלישי הפועלים בישראל בכל 11 תחומי פעילות בין השנים 1998 – 2005, וכן כולל נתוני מאקרו של המשק הישראלי לשנים 1991 – 2005.

המחקר מוצא שבישראל מתקיים אפקט המרה חלקי: כאשר מתייחסים לנתוני מאקרו על מגזר המלכ"רים כולו מתקבל אפקט המרה גדול יחסית של 56%, ואילו כאשר מתייחסים לנתוני מיקרו על מלכ"רים מתקבל אפקט המרה קטן יותר בעוצמה של 22%. עוד נמצא, שישנם הבדלים בדפוסי הקשר בין תחומי פעילות שונים. כלומר, נמצא שבתחומי פעילות מסוימים מתקיים אפקט המרה חלקי, ובתחומי פעילות אחרים מתקיים אפקט השלמה חלקי. המחקר מציג סקירה תיאורטית של הסוגיה, דיון בממצאים והשלכות הן למחקר התיאורטי והן לקובעי מדיניות.

התובנות שגבי' חזן מגיעה אליהן מציבות אתגר מחקרי ועיוני בפני העוסקים בחקר דפוסי המימון של שירותים חברתיים בישראל.

המרכז לחקר הפילנתרופיה באוניברסיטה העברית בירושלים, הוא המרכז המוביל בחקר הפילנתרופיה בישראל. הפרסומים הרבים שראו אור עד כה הוסיפו נדבכים חשובים להבנת תהליכי הפילנתרופיה בישראל ובעם היהודי. הם יצרו תשתיות למחקרים נוספים להמשך הלימוד של תחום חשוב זה המתפתח הן בהיבט העיוני והן בהיבט האמפירי. בקרוב יראו אור מחקרים נוספים. נשמח לשמוע את תגובותיכם ואת הערותיכם על הפרסומים המעשירים את קהילת החוקרים והמתעניינים בנושא.

פרופ' הלל שמיד

מנהל המרכז וראש הקתדרה ללימודי ארגוני מתנדבים ומוסדות ללא כוונת רווח
ע"ש סנטרייד ל' ז'אק מנארד.

לעניין הדעה של בעל המאה:

הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי במימון ארגוני המגזר השלישי

בשני העשורים האחרונים ממשלת ישראל עושה צעדים במגמה להפרטה. מגמה זו לא פסחה גם על תחום השירותים החברתיים - הממשלה מספקת פחות ופחות שירותים חברתיים בעצמה. במקום הממשלה, מלכ"רים - ארגוני המגזר השלישי - הם המספקים יותר ויותר שירותים חברתיים. חשוב לציין שהממשלה, מפעילה אמנם פחות שירותים בעצמה, אך עדיין מממנת את מרבית פעילות המגזר השלישי באופן ישיר באמצעות העברות למלכ"רים וקניית שירותים מהם. מעבר למימון הישיר, הממשלה גם תומכת במגזר השלישי בעקיפין, באמצעות מתן הטבות מס לתורמים (עפ' סעיף 46 לפקודת מס הכנסה), ופטור ממע"ם, שמשמעותם מבחינתה היא ויתור על תקבולי מס.

הדפוסים של יחסי הגומלין בין העברות הממשלה ובין תרומות הציבור לארגוני המגזר השלישי, חשובים לשם קביעת מדיניות הממשלה. שכן, גם אם הממשלה מוציאה לפועל פחות ופחות שירותים חברתיים, עדיין יש לה אחריות לכך ששירותים אלו ימשיכו להיות מסופקים, ולכן היא תשאף לעודד תרומות פרטיות למגזר השלישי. ויתרה מזו, יש לממשלה עניין לנתב את המשאבים לפעולות מסוימות יותר מאשר לפעולות אחרות.

מטרת המחקר הזה היא לבחון באופן אמפירי את דפוסי הקשר בישראל, בין תמיכה ממשלתית ישירה במגזר השלישי, ובין תרומות המגזר הפרטי למגזר השלישי. בחינה עדכנית ומקיפה ככל הניתן. השאלה המרכזית של מחקר זה היא: האם כאשר הממשלה מגדילה את ההעברות הישירות שלה לארגוני המגזר השלישי בהיקף מסוים, תרומות המגזר הפרטי קטנות באותו היקף או בהיקף קטן יותר, או שמא הן דווקא גדלות? את השאלה הזו מחקר זה בודק ע"י ניתוח של מסד נתונים מקיף וייחודי המאפשר גם ניתוח ברמת המאקרו (המבוסס על נתוני מאקרו של המשק הישראלי לשנים 1991 - 2005), גם ניתוח ברמת המיקרו (המבוסס על נתוני פאנל של 1,158 ארגוני מגזר שלישי הפועלים ב - 11 תחומי פעילות בין השנים 1998 - 2005), וגם השוואה ביניהם.

אפקט ההמרה: סקירה תיאורטית

תיאורטיקנים רבים בתחום הכלכלה מנבאים אפקט המרה מלא (crowding out), בין העברות הממשלה לבין תרומות הציבור למגזר השלישי¹ (למשל: Roberts, 1984; Warr, 1982). כלומר, שעל כל שקל נוסף שהממשלה מעבירה לארגוני המגזר השלישי, הציבור (פרטים וחברות) אמור להקטין את תרומתו בשקל אחד. ההנחה העומדת בבסיס הניבוי התיאורטי הזה היא הנחת האלטרואיזם הטהור. כלומר, מניחים שהציבור התורם פועל ממניעים אלטרואיסטים טהורים, כך שמטרתו היחידה היא לקדם את הארגון שבו רצה לתמוך, ואין לו לתורם אף מניע אישי בתרומה זולת המניע האלטרואיסטי. ואם כך, הרי שאין משמעות או חשיבות למקור התרומה - בין אם הממשלה העבירה את הכסף, או שהציבור תרם אותו, התוצאה מבחינת הארגון הנתרם היא אותה התוצאה, והתורם למעשה אדיש למקור התרומה. לכן, כאשר הממשלה מגדילה את התרומה שלה בשקל אחד, התורם הפרטי (תחת הנחת האלטרואיזם הטהור) צפוי להקטין את תרומתו באותו הגודל - בשקל אחד, ומתרחש אפקט המרה מלא.

אולם, מחקרים אמפיריים המבוססים על נתוני שדה, מצביעים על קיומו של אפקט המרה חלקי בלבד, ולעיתים אף מוצאים אפקט הפוך (השלמה), שבו הגדלת המימון הממשלתי גוררת הגדלה של המימון הפרטי ולא הקטנה שלו (לסקירה ראה גם: Brooks, 2000; Anderoni, 2001).

למשל, Abrams & Schmitz (1984), השתמשו בנתונים אגרגטיביים על מנת לבדוק את אפקט ההמרה. הם בדקו את הקשר בין סך התרומה במדינה מסוימת של כל התורמים במדרגת מס אחת ובין תשלומי העברה (מן הממשלה) לנפש באותה מדינה. הם ערכו את הבדיקה עבור חמש מדרגות המס הגבוהות ב - 32 מדינות בארצות הברית בשנת 1979 (n = 160). הם מצאו קשר שלילי מובהק בין תרומות הציבור ותשלומי העברה (-30%), כלומר, נמצא אפקט המרה חלקי של כ - 30%. נתוני התרומה הם משנת 1979,

1. מחקר זה מומן על ידי המרכז לחקר הפילנתרופיה בישראל, באוניברסיטה העברית בירושלים.
2. תודתי נתונה לפרופ' שאול לאך מן האוניברסיטה העברית על הייעוץ בבניית מודל הניתוח; ולדר' אביעד טור-סיני מהלמ"ס על הסיוע בעיבוד הנתונים.

1. העברות ממשלה - סכומי כסף שהממשלה מעבירה לארגון ללא קשר ישיר לכמות שירותים שהארגון סיפק. לא כולל העברות הון.
2. תרומות הציבור - תרומות שארגון קיבל מפרטים (משקי בית) ומחברות (סקטור עסקי) מהארץ ומח"ל. לא כולל העברות הון.

ואילו נתוני ההעברות הם ממוצע בין השנים 1977-1978, כך שישנה הנחה שההעברות הממשלה בעבר הקרוב הן שמשפיעות על התנהגות התורמים בהווה.

Brooks (2000), בדק את הקשר בין תרומות הציבור לבין התמיכה של הממשלה הפדראלית ותמיכת המדינה (state) בארגוני המגזר השלישי. הוא ערך את הבדיקה עבור ארבעה תחומי פעילות: תרבות, חינוך, בריאות ורווחה בארצות הברית בין השנים 1955 – 1996. הוא משתמש בנתונים אגרגטיביים - סה"כ התרומה לתחום מסוים מול סה"כ תמיכה ממשלתית או מדינתית באותו תחום בשנה מסוימת. הוא מוצא קשר שלילי מובהק בין תמיכה של המדינה בשנה הקודמת, לבין תרומות הציבור בשנה הנוכחית בתחום בריאות (-0.02) ובתחום הרווחה (-0.16). כלומר, הוא מוצא אישוש לקיומה של המרה חלקית קטנה: הגדלת המימון של המדינה מקטין את תרומות הציבור לתחום הבריאות ב- 2%, ולתחום הרווחה ב- 16% Brooks. לא מוצא אישוש לקיומה של המרה או השלמה בתחומים תרבות וחינוך, וכן לא מוצא אישוש לקשר כלשהו בין תרומות הציבור לבין תמיכת הממשלה הפדראלית.

גם Schiff (1985), השתמש בנתונים אגרגטיביים: הוא בדק האם תרומות הציבור שנאספו מתוך סקר משקי בית בכמה מדינות בארה"ב (2,500 משקי בית ב- 1973), מושפעות ממימון ממשלתי, שנאמד על ידי הוצאת הממשלה הפדראלית לנפש והוצאה לנפש במדינה שאליה השתייכו משקי הבית בשנת 1972. Schiff מוצא שבעוד הוצאות המדינה דוחקות את תרומות הציבור ב- 60%, הוצאות הממשלה הפדראלית דווקא מעודדות את הציבור להגדיל את תרומתו בכ- 34%. בנוסף, הוא בדק את הקשר בין תרומות הציבור לשירותי רווחה בלבד (תרומה שהוגדרה כ"עזרה לעניים ולחלשים") ובין תשלומי העברה של הממשלה, והוצאות אחרות על רווחה, ומצא ששני סוגי ההוצאות הממשלתיות משפיעות בכיוונים הפוכים על תרומות הציבור: בעוד תשלומי העברה דוחקות את תרומות הציבור בכ- 6%, הוצאות לא ישירות על רווחה מגבירות את תרומות הציבור בכ- 5%.

מחקר זה מחדד את הראיה של תרומה ושל העברת ממשלה כ"מוצרים" מבחינת הציבור התורם - מוצרים אשר יש להם ביקוש, ומתקיימים ביניהם יחסי השלמה או תחליפיות. כלומר, בעוד שתשלומי העברה כנראה נתפסים כמוצר תחליפי ל"תרומה לעניים ולחלשים", הוצאות ממשלה בלתי ישירות לשירותי רווחה, נתפסות כמוצר משלים לתרומות הציבור (Schiff 1985). ומכאן אפשר להסיק שבבואנו לבדוק את

אפקט ההמרה, עלינו לדייק מאוד בהגדרת ה"מוצרים" שקיים או לא קיים ביניהם אפקט זה, כלומר עלינו להגדיר במדויק איזה סוג של הוצאה ממשלתית מעניין אותנו כ"חשוד" בדחיקת תרומות הציבור, וכן עלינו להגדיר את סוג תרומות הציבור המעניין אותנו.

ואכן, ישנם חוקרים שבודקים את ההמרה בין מימון ציבורי לתרומות הציבור רק עבור משתנים ספציפיים ביותר, ולא מכלילים את הממצאים שלהם על הקשר בין מימון ממשלתי לתרומות הציבור ככלל, אלא מסתפקים במסקנה צנועה יותר ומצומצמת לעניין ספציפי: למשל, Jensen (2003), מצא שתשלומי הפנסיה מהממשלה בדרום אפריקה, דוחקות בכ- 30% את התמיכה הכספית של בני המשפחה בקשישים, כאשר תשלומי העברה מייצגים מימון ממשלתי ותמיכת בני משפחה מייצגים את תרומות הציבור. Day & Develin (1996), מצאו בקנדה שגידול בהוצאות הממשלה לנפש משפיע על החלטת מתנדבים האם להתנדב או לא, אבל לא משפיע על מספר השעות שיתנדבו. בנוסף, הן מצאו שהשפעה זו משתנה בהתאם לסוג הוצאות הממשלה (בריאות, חינוך, חוק וכו').

עד כה הצגתי מחקרים המבוססים על נתונים אגרגטיביים, אולם יש יתרון משמעותי לשימוש בנתוני פאנל. נתוני פאנל נותנים מידע על הכנסות והוצאות ברמת המלכ"ר הבודד לאורך כמה שנים, כך שבבדיקה אמפירית המשתמשת בנתוני פאנל אנחנו יכולים להקביל זה מול זה את תרומות הציבור למלכ"ר מסוים ואת העברות הממשלה לאותו מלכ"ר עצמו, בשונה מנתונים אגרגטיביים שבהם לא ניתן לערוך הקבלה מדויקת. בנוסף לדיוק, הקבלה כזו מאפשרת מדידה טובה יותר של הבדלים בין תחומי פעילות, וכן שליטה בהבדלים הנובעים מהטרוגניות של מלכ"רים (Payne, 1998).

Payne (1998), ניתחה נתוני פאנל של 430 ארגוני המגזר השלישי שפעלו בארה"ב. הנתונים התקבלו מתוך דיווח על הכנסות והוצאות לשלטונות המס בין השנים 1982 – 1992, כך שבשונה מנתונים אגרגטיביים, נתונים אלה הם ברמת הארגון. ברגרסיה לינארית התקבל אפקט המרה של 1%. Payne טוענת, שמתקבל אפקט ההמרה מזערי כל כך כיוון שקיים חשד לאנדוגניות של העברות ממשלה. כלומר, קיים חשד שהעברות ממשלה (המשתנה המסביר) אינן בלתי תלויות בתרומות הציבור (משתנה מוסבר). כאשר תנאי זה, שהוא הכרחי ברגרסיה לינארית, מופר, האומדנים מוטים. טענה זו עולה גם במחקרים אחרים, וההנחה היא שבמידה מסוימת שני המשתנים נקבעים באופן סימולטאני. ישנם חוקרים שעוקפים בעיה זו ע"י כך שהם משתמשים בנתוני השנה הקודמת עבור העברות ממשלה, וישנם חוקרים אשר משתמשים במודלים לנטרול

השפעת האנדוגניות (2SLS, ראה הסבר בפרק הבא). כאשר השתמשה Payne במודל המנטרל אנדוגניות העברות מממשלה, התקבל אפקט המרה של 50%.

Khanna & Sandler (2000), אספו נתוני פאנל על 159 ארגונים הפועלים בתחומים: רווחה, דת, בריאות וארגונים בינלאומיים, באנגליה בין השנים 1983 – 1990. הנתונים נלקחו מתוך המידע על הכנסות והוצאות של הארגונים. החוקרים מצאו שתרומות הציבור ומענקים ממשלתיים משלימים זה את זה, כך שעבור כל המדגם, כל שקל נוסף של מימון ממשלתי יגדיל את תרומות הציבור ב – 86 אג'. כאשר ערכו את הבדיקה עבור תחומים נפרדים, מצאו שקיים אפקט השלמה מובהק בתחום הרווחה (180%), ובתחום הבריאות (26%). למעשה, מחקר זה הוא אחד היחידים שבו מתקבלים נתונים מובהקים בעוצמה גדולה של אפקט השלמה ולא המרה. הסבר אפשרי הוא ריבוי של מענקים תואמים: ישנן מדינות שבהן הממשלה נותנת מענק תואם (Matching), למענקים שהתקבלו מארגונים אחרים, בדרך כלל ממלכ"רים. כלומר, הממשלה מתנה את המענק שלה בקבלת מענק מארגון אחר. במקרה כזה אפשר לצפות לקשר חיובי בין העברות ממשלה לבין תרומות הציבור. מעניין לציין ש Khanna & Sandler (2000), מגדירים את אוכלוסיית הסקר שלהם כ"ארגונים המצליחים והגדולים ביותר באנגליה" (שם, עמ' 1547), ובהחלט יתכן שהארגונים הגדולים מקבלים יותר מענקים תואמים (אין התייחסות של החוקרים למענקים תואמים). בנוסף, העברות ממשלה יכולות להוות גם איתות לציבור שמלכ"ר מסוים הוא מלכ"ר יציב, אשר פועל באופן תקין, ולכן ראוי למימון ממשלתי ופרטי. במקרה זה, יתכן שעבור "ארגונים גדולים ומצליחים" מתקיימת דינאמיקה כזו של איתות מצד הממשלה. באופן כללי, דינאמיקה כזו, מהווה הסבר לקיומו של אפקט השלמה.

אם כן, אין תמיכה אמפירית חד משמעית בהנחה הכלכלית המניחה שמימון ממשלתי בפעילות ארגוני המגזר השלישי דוחק את- או מומר על ידי תרומות הציבור. יתרה מזאת יש המרחיקים לכת ומציגים מודלים אלטרנטיביים למודל שמנבא את אפקט ההמרה. למשל, Roberts (1984), הבדק את שאלת ההמרה רק בהקשר של "תמיכה בעניים". הוא מציג מודל שבו מתרחשת המרה מלאה רק כאשר התמיכה הממשלתית בעניים נמוכה מאוד. לטענתו, כאשר הממשלה מתערבת באופן משמעותי במתן תמיכה סוציאלית, תרומות הציבור נדחקות באופן מלא, ולמעשה ברמות ההתערבות הממשלתית הגבוהות (הנהוגות בעולם המערבי החל מאמצע המאה ה – 20), התרומה האמיתית של הציבור לעניים שואפת לאפס (לטענתו, מרבית התרומות מגיעות לארגוני דת, תרבות

ובריאות ולא לעניים). כך ששאלת ההמרה בעצם חדלה מלהיות רלוונטית. הוא מגבה את המודל שלו בהצגת נתונים אגרטיביים בארה"ב בין השנים 1972 – 1929.

לצד מודלים תיאורטיים אלטרנטיביים ישנם חוקרים המחפשים דרכים חדשות לבדוק את אפקט ההמרה. למשל, Bolton & Katok (1998) נסוגים מן השדה חזרה למעבדה ומבקשים לבדוק את שאלת ההמרה בכלל וההמרה החלקית בפרט, באמצעות ניסוי מעבדה. בסוג כזה של מחקר הם מקווים לנקות את המשתנים מהשפעת זמן, מקום, פוליטיקה, נתונים לקויים וכו'. הם מבקשים לאשש או לדחות את ההנחה של האלטרואיזם הטהור, המונחת בבסיס התיאוריה של המרה מלאה. בניסוי המעבדה שערכו השתתפו 73 סטודנטים. המשתתפים בניסוי שיחקו במשחק הדיקטטור: במשחק זה המשתתפים מחולקים לזוגות מבלי להיפגש זה עם זה. בסיבוב הראשון, אחד מהשניים הוא ה"תורם" והשני הוא "הנתרם". בסיבוב השני כל אחד מקבל את התפקיד ההפוך, אך הזוגות משתנים. בסיבוב הראשון, נאמר לתורם שהוא מקבל \$15 והנתרם מקבל \$5 והוא יכול להחליט האם לתת לנתרם מהסכום שלו וכמה. בסיבוב השני התורם עמד בפני אותה החלטה, אלא שכעת החלוקה ההתחלתית היתה \$18 לתורם ו – \$2 לנתרם. בסופו של דבר קיבלו המשתתפים את הכסף שחולק להם וכן את הכסף שנותר להם אחרי שתרמו הם. למעשה, המעבר מהסיבוב הראשון לשני מדמה מצב של הקטנת העברות ממשלה לנתרם.

תוצאות הניסוי מראות, שבסיבוב השני התורמים תרמו באופן מובהק יותר מאשר בסיבוב הראשון, כלומר, הקטנת המימון הממשלתי, כן פוצתה על ידי הגדלת תרומות הציבור, כך שהתוצאות מחזקות את ההנחה שקיים אפקט המרה. אולם נמצא שאפקט זה הוא חלקי בלבד, כיוון שבממוצע ההבדל בין שני הסיבובים היה קטן באופן מובהק מ – \$3 (הקיטון בהעברות ממשלה), ולא פיצה באופן מלא על הקטנת העברות הממשלה. תוצאות הניסוי מאששות את הגרסא שהנחת האלטרואיזם הטהור היא מוטעית. בניסוי אפקט ההמרה יצא גדול יותר מאשר במרבית המחקרים המבוססים על מחקרי השדה, ולטענת החוקרים זו הוכחה נוספת לקיומם של מניעים לא אלטרואיסטים בתרומה, שכן סביר להניח שמניעים כאלה חזקים יותר כאשר התורם בוחר למי להעניק את התרומה, ואיננו נותר אנונימי בהכרח, מאשר במשחק "ללא פנים". יתרה מזאת, מציניים החוקרים שבניסוי שלהם התורמים תרמו יותר מאשר בניסויים שהם הניסוח של התפקידים לא היה "תורם" ונתרם" אלא "שחקן א" ו"שחקן ב", כך שיש מניעים אישיים בתרומה

שמושפעים אפילו מהתפיסה של התורם את הסיטואציה – ככל שהוא יתפוס את עצמו כנותן ולא כמתחרה – הוא ייתן יותר.

בישראל נערכו מעט מאוד מחקרים אמפיריים הבודקים את אפקט ההמרה. וינבלט (1991), השתמש בנתונים אגרטיביים שפרסמה הלמ"ס אודות הכנסות מלכ"רים ב-11 תחומי פעילות בין השנים 1981 – 1983, ומצא שעלייה בסך המימון הממשלתי ב-1 ש"ח הקטינה את סך תרומות הציבור ב-40 אג'. יונה (2005), התבסס על דוחות כספיים של 131 עמותות בין השנים 1999 – 2001, ובדק כיצד השפיעה קבלת אישור שהעמותה מוכרת לצורך זיכוי ממס (לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה), על היקף התרומות שגייסה. אחד מן המשתתפים המסבירים שהוא בדק היה העברות הממשלה לעמותה זו. הוא מצא שכל שקל נוסף של העברות הממשלה דוחק את היקף התרומות בכ-20 אגורות. אמנם זהו מחקר המבוסס על נתוני פאנל של עמותות בישראל, אך מכיוון שאפקט ההמרה לא היה עניינה המרכזי של מחקר זה, יונה לא מבצע בדיקות מפורטות יותר של הקשר בין העברות ממשלה לתרומות הציבור – למשל, הבדלים בקשר הזה בין תחומי פעילות שונים. כמו כן חשוב לציין שהוא הסתמך על מדגם נוחות, שאמנם כולל עמותות מכמה תחומים, אך אינו מייצג בשום צורה את התפלגות כלל המלכ"רים בין כל תחומי הפעילות.

מתוך הסקירה עולה שבדרך כלל ניתן למצוא אפקט המרה חלקי, אך בהחלט ניתן למצוא גם אפקט השלמה. יתרה מזאת, קיומו של אפקט המרה או השלמה ועוצמתם תלויים מאוד במניעי התורמים ובייחודיות המשק הכלכלי, כך שניתן לנסח שתי מסקנות אופרטיביות: ראשית, לא ניתן להיות אדישים למשק שבו נאספו הנתונים ולנבא ממחקר שנערך בארה"ב למשל, כיצד יתנהג המשק הישראלי. ושנית, יש למצוא דרך ליחד את התרומות ואת התמיכות הממשלתיות ולייצר דיפרנציאציה ביניהם, שאולי תסביר את הממצאים הסותרים המתקבלים במחקרים השונים.

אחת הדרכים להגדיר את השונות בתוך העברות הממשלה, או בתוך תרומות הציבור היא פילוח לתחומי פעילות. ההבנה שנובעת ממחקרי השדה והמעבדה שהתורמים לא פועלים ממניעים אלטרואיסטים טהורים, אלא יש להם מניעים אישיים המושפעים מאופי העמותה שלה הם תורמים, מעלה את הצורך להתייחס באופן שונה לתרומה לתחום הרווחה למשל, מאשר לתרומה לתחום התרבות. כך גם העברות ממשלה לתחום החינוך כנראה נתפסות בעיני הציבור התורם כ"שירות" אחר מהעברות ממשלה לתחום הבריאות. רק במעט מקרים הייתה אפשרות מבחינת הנתונים לערוך בדיקה המשווה בין

תחומי פעילות, וכאשר נערכה בדיקה כזו אכן נמצאו הבדלים בין התחומים (Brooks, 2000; Khanna & Sandler, 2000). אולם לא נערכה בדיקה מקיפה על מלכ"רים מכל תחומי הפעילות. כך שיש צורך בבדיקת הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי של המגזר השלישי תוך התייחסות לשונות בין תרומות לתחומי פעילות שונים. בדיקה אשר תכלול מלכ"רים מכל תחומי הפעילות בכלל, ובישראל בפרט.

בנוסף, מתוך סקירת הספרות נראה שהתוצאות המתקבלות מניתוח אגרטיבי שונות מאלו המתקבלות מניתוח ברמת המלכ"ר. לכן, חשוב ומעניין לערוך בדיקה מקבילה של המשק כולו, ושל מלכ"רים בודדים. יתכן שמבדיקה כזו יתקבלו תובנות לגבי ההבדל בין הדינאמיקה ברמת המאקרו לזו ברמת המיקרו.

מחקר זה מציג ניתוח העונה על שלושת ההמלצות המתבקשות מסקירת הספרות: ראשית, המחקר נערך על המשק הישראלי; שנית, המחקר מתבסס על שני גופי נתונים מקבילים: נתונים ברמת המשק כולו, ונתונים ברמת המלכ"ר; ושלישית, המחקר בודק את ההבדלים באפקט המרה או השלמה עבור תחומי פעילות שונים.

השערות ומודל הניתוח

1. המודל הבסיסי

כאמור, מטרת הניתוח המרכזית היא לבדוד את התרומה של המשתנה המסביר: העברות ממשלה למלכ"רים, להסבר השונות במשתנה המוסבר: תרומות הציבור, ובמילים אחרות, מטרת הניתוח המרכזית היא למדוד את השפעת העברות הממשלה למלכ"רים על תרומות הציבור למלכ"רים, כאשר אין הנחה אפריורית שקשר זה הוא שלילי או חיובי:

מודל 0-

$$D_{it} = \alpha + \beta_1 GOV_{it} + u_{it}$$

D_{it} = תרומות הציבור (משקי בית + עסקים בארץ ובחול) למלכ"ר i בשנה t

חותך, השווה לערך הממוצע של תרומות הציבור כשהעברות מן הממשלה שוות

α = לאפס

GOV_{it} = העברות הממשלה למלכ"ר i בשנה t

u_{it} = גודל הטעות

הטעות מורכבת למעשה מכמה גורמים: טעות מקרית; טעות שנובעת מהבדלים אידיוסיוסינקראטיים (ייחודיים לכל מלכ"ר); וטעות הנובעת מתנודות עתיות. אופן הטיפול בכל אחת מן הטעויות נובע מן ההנחות לגביה. **טעות מקרית** – ניתן להניח כי התוחלת שלה שווה ל-0. **טעות הנובעת מגורמים ייחודיים למלכ"רים** – סביר להניח שמלכ"רים נבדלים זה מזה ביכולתם לגייס משאבים. הבדלים שנובעים למשל מהמוניטין של המלכ"ר, מקשרים אישיים וכישרונות מיוחדים של דמויות מפתח בו, מהמאמץ והמשאבים המושקעים בגיוס תרומות, מקשרים מיוחדים של המלכ"ר עם הקהילה וכו'. הבדלים אלו משפיעים על תרומות הציבור שהמלכ"ר מצליח לגייס, אך אין בידינו לכמת אותם למשתנים ספציפיים. לכן על מנת לנטרל את השפעתם, מכניסים אפקט קבוע של המלכ"ר. **טעות הנובעת מתנודות עתיות** - ייתכנו הבדלים בתרומות הציבור שנובעים מגורמים עיתיים כמו למשל, תחלופה של מפלגות השלטון אשר יש להן העדפות פוליטיות

כאלה או אחרות, אורה ציבורית כזו או אחרת שמושפעת מפרסומים שונים, או שגשוג כלכלי. אמנם סביר להניח ששינויים כאלה משפיעים באופן שונה על מלכ"רים מתחומי פעילות שונים, אך כיוון שאין לנו יכולת לכמת את השינויים הללו למשתנים, אנחנו מניחים שההשפעות העיתיות משפיעות באותה מידה על כלל המלכ"רים ומכניסים אותם כאפקט קבוע על מנת לנטרל אותם:

$$u_{it} = \phi_i + \delta_t + \varepsilon_{it}$$

$$\phi_i = i \text{ אפקט קבוע למלכ"ר } i$$

$$\delta_t = t \text{ אפקט קבוע לשנה } t$$

$$\varepsilon_{it} = \text{טעות מקרית}$$

ניכוי הנתונים מ"רעשים" אידיוסיןקראטיים ועיתיים מתאפשר הודות לכך שמשד הנתונים כולל נתוני פאנל. במודל הניתוח האפקטים הקבועים של המלכ"ר והשנה הוכנסו ב - *Fixed effect*.

בשלב הבאים המודל יכול משתנים מסבירים נוספים. כמובן שהשונות בתרומות הציבור נובעת מגורמים רבים ושונים. מבין הגורמים שיש עליהם קונסנזוס, אפשר למנות שני סוגי משתנים מסבירים אשר מופיעים במרבית המחקרים: האחד הוא היקף ההוצאות של מלכ"ר - שכן סביר שסדר הגודל של הוצאות מחייב סדר גודל של תרומות, ולכן משפיע עליו. הגורם השני הוא הכנסות אלטרנטיביות, שכן ככל שמלכ"ר נסמך יותר על הכנסות אלטרנטיביות, כך סביר שהיקף התרומות שלו יזדקק יהיה קטן יותר. מגורם זה נובע המשתנה: הכנסות ממכירת שירותים.

מודל 1 -

$$D_{it} = \alpha + \phi_i + \delta_t + \beta_1 GOV_{it} + \beta_2 EX_{it} + \beta_3 SALE_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$EX_{it} = t \text{ (+) סך הוצאות שוטפות של מלכ"ר } i \text{ בשנה } t$$

$$SALE_{it} = t \text{ (-) סך הכנסות ממכירת שירותים של מלכ"ר } i \text{ בשנה } t$$

2. בעיית האנדוגניות

כאמור במבוא, הספרות מצביעה על בעיה אפשרית במודל הבסיסי הנובעת מכך שהמשתנה המסביר: העברות ממשלה למלכ"רים איננו בלתי תלוי במשתנה המוסבר:

תרומות הציבור. כלומר, יתכן, שהחלטת הממשלה להעביר סכום כזה או אחר למלכ"ר מסוים גם היא מושפעת מהחלטת המלכ"ר לגייס משאבים מן הציבור, ולא רק מסבירה את תרומות הציבור. נראה ששני המשתנים הללו נקבעים סימולטאנית. מצב כזה של סימולטאניות, שמשמעותו היא שהמשתנה המוסבר הוא אנדוגני, מפר את הנחות היסוד של רגרסיה ליניארית. על מנת להתמודד עם בעיית האנדוגניות, בניתוח המאקרו אשתמש במשתנים בפיגור, ובניתוח המיקרו אשתמש במשתנה עזר במודל 2SLS¹.

ניתוח מאקרו - משתנים בפיגור

על מנת להתגבר על בעיה של סימולטאניות, נהוג להכניס לרגרסיה את המשתנה המסביר בפיגור של שנה אחת או שתי שנים. כלומר, מניחים שהעברות הממשלה בשנה t-1 או בשנה t-2, מסבירים את תרומות הציבור בשנה t:

מודל 2 -

$$D_{it} = \alpha + \phi_i + \delta_t + \beta_1 GOV_{it-1} + \beta_2 EX_{it-1} + \beta_3 SALE_{it-1} + \varepsilon_{it-1}$$

מודל 3 -

$$D_{it} = \alpha + \phi_i + \delta_t + \beta_1 GOV_{it-2} + \beta_2 EX_{it-2} + \beta_3 SALE_{it-2} + \varepsilon_{it-2}$$

ניתוח מיקרו - שימוש במשתנה עזר: 2SLS

במודל של 2SLS (2 Stages Least Square) משתמשים במשתנה עזר אשר אומד בצורה טובה את המשתנה האנדוגני, אך הוא עצמו אקסוגני ובלתי תלוי במשתנה המוסבר.

במחקר זה נעשה שימושי כמשתנה עזר **במוצע העברות הממשלה למלכ"רים**

האחרים באותו תחום משנה. המשתנה חושב כך:

$$\text{סך העברות הממשלה למלכ"רים אחרים באותו תחום משנה}$$

$$\text{(מספר המלכ"רים באותו תחום משנה) - 1}$$

1 הבחירה בשיטה לטיפול בבעיית האנדוגניות מוכתבת גם על ידי מגבלת הנתונים שבנמצא או מכיוון אחר ניצול היתרון של כל גוף נתונים: כיוון שהמדגם כולל נתוני פאנל רק עבור חלק מתחומי הפעילות, השתמשתי בניתוח מיקרו במשתנה עזר. וכיוון שבניתוח מאקרו אין אפשרות להשתמש במשתנה עזר, אך הנתונים מאפשרים מודל של פיגור - השתמשתי במודל של פיגור.

מסד הנתונים

מסד הנתונים נבנה במיוחד למחקר זה מתוך חומר גלם המשמש את הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה להכנת חשבון לווין למלכ"רים. חשבון לווין למלכ"רים מציג את חשבונית ההכנסות וההוצאות של מלכ"רים בישראל לפי תחומי פעילות שונים (בריאות, חינוך וכו'). והוא מבוסס על נתונים המתקבלים מדוחות כספיים שנתיים שמגישים המלכ"רים למס הכנסה, עבור מדגם של מלכ"רים. מתוך ה"דוח על הפעילויות" נאספו נתונים על הכנסות והוצאות שוטפות (תרומות, העברות מממשלה ומרשויות מקומיות, מכירות לממשלה, מכירות לסקטור פרטי, הכנסות מריבית ורכוש, שכר, קניות שוטפות, פחת וכו').

עבור מחקר זה, לוקטו נתוני הכנסות והוצאות של 1,158 מלכ"רים הפועלים בכל תחומי הפעילות לפי סיווג לתחומי פעילות הנהוג בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סך הכל 11 תחומי פעילות מרכזיים ו- 44 תחומי משנה (ראה לוח 1). בתחומים: תרבות, חינוך, מחקר ופיתוח, ובריאות, שעבורם נערך חשבון הלווין מדי שנה, אספתי נתוני פאנל, עבור השנים 1998 – 2005. ביתר התחומים לא נערך חשבון לווין שנתי, אולם בשנת 2004 נערך סקר מלכ"רים אשר סקר מדגם מייצג של מלכ"רים מתוך כלל אוכלוסיית המלכ"רים בישראל (להרחבה ראה: הודעה לעיתונות¹). בסך הכל מסד הנתונים כלל 3,302 תצפיות של הכנסות והוצאות מלכ"רים. חשוב לציין שכשונה ממחקרים אחרים ברמת המלכ"ר, שבהם נדגמו ארגונים מכמה תחומי פעילות, מסד הנתונים במחקר זה כולל מדגם מלכ"רים מכל תחומי הפעילות.

בנוסף לניתוח ברמת המלכ"ר, המאפשר בחינה של הדינאמיקה ברמת המיקרו, נערך גם ניתוח מצרפי. ניתוח מצרפי, הוא ניתוח ברמת המאקרו, אשר לוקח בחשבון את מגזר המלכ"רים כולו במשק. ניתוח זה מתבסס על חשבון הלווין שנערך מדי שנה עבור השנים 1991 – 2005, וכן מתוך נתונים אודות כלל מגזר המלכ"רים במשק שהתקבלו מסקר הוצאות והכנסות מלכ"רים לשנים 1991, 1997, 2004 שנערכו בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הנתונים התפרסמו במסגרת הפרויקט הבינלאומי של אוניברסיטת ג'ונס הופקינס²). בניתוח זה כל תצפית היא עבור תחום פעילות פרטי או ציבורי בשנה מסוימת,

ההנחה היא, שממוצע העברות הממשלה למלכ"רים האחרים באותו תחום משנה, מסביר במידה טובה את העברות הממשלה למלכ"ר מסוים, אולם אינו תלוי בתרומות הציבור לאותו מלכ"ר מסוים. בשלב הראשון בודקים את הקשר בין משנתה העזר לבין המשתנה המסביר האנדוגני.

מודל 4-

$$(a) \hat{GOV}_{it} = \gamma + \mu_1 Gother_{it}$$

ממוצע העברות הממשלה לכל יתר המלכ"רים באותו תחום משנה של מלכ"ר

$Gother_{it} = t$ בשנה i

מן המשוואה הזו מתקבל המשתנה החזוי ל GOV_{it} , שהוא: \hat{GOV}_{it} . בשלב השני משתמשים במשתנה החזוי על מנת להסביר את המשתנה המוסבר:

$$(b) D_{it} = \alpha + \beta_1 \hat{GOV}_{it} + \beta_2 EX_{it} + \beta_3 SALE_{it} + u_{it}$$

3. שונות בין תחומי פעילות

השערה מרכזית של המחקר הנוכחי, אשר הוצגה בפרק המבוא היא שדפוסי הקשר בין העברות ממשלה לבין תרומות הציבור שונים בתחומי פעילות שונים. על מנת לבדוק שונות בין תחומי הפעילות אבדוק את מודל 2 על כל תחום בנפרד – כלומר אנתח רגרסיות חלקיות. הבעיה עם רגרסיות חלקיות שהן מקצצות את טווח הנתונים ולכן כוח ההסבר שלהן קטן יותר, אולם כיווני הקשר בין העברות ממשלה לבין תרומות הציבור שיתקבלו מן הרגרסיות החלקיות, ייתנו אינדיקציות לכיוון הקשר.

1 מתוך הודעה לעיתונות שפרסמה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בתאריך 8.4.08: www.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.htm1?hodaa=200808063

2 למידע, ראה: www.jhu.edu/ccss/unhandbook

תוצאות

ניתוח מאקרו

תאור הנתונים: ראשית לניתוח הקשר שבין העברות ממשלה לתרומות הציבור, אציג את הנתונים עצמם. התפלגות הכנסות מלכ"רים יציבה למדי לאורך השנים ובממוצע 52% מהכנסות מלכ"רים מגיעות מהעברות הממשלה, 17.3% מתרומות יחידים, ומחברות, 28.9% ממכירת שירותים (הן לסקטור הפרטי והן לסקטור הציבורי) ועוד 1.8% הכנסות מריבית ומרכוש (ראה לוח 2).

עם זאת, שהתפלגות ההוצאות לא השתנתה באופן מהותי בין השנים, הרי שיש שונות גדולה בהתפלגות ההכנסות בין תחומי הפעילות השונים. כך למשל, בשנת 2004, מרבית המימון הממשלתי של מלכ"רים זורם לתחומים בריאות (55% מהעברות הממשלה), וחינוך ומחקר (34%). יתר התחומים מקבלים פחות מ- 5% מהעברות הממשלה כל אחד. בתחומים בריאות, חינוך ומחקר ואיכות סביבה, המימון הציבורי עלה על 60% מן ההכנסות, ואילו מימון ממשלתי הקטן מ- 10% מן ההכנסות נמצא בתחומים פילנתרופיה והתנדבות, ארגוני סגור ופוליטיקה, וארגונים בינלאומיים.

מרבית התרומות מפרטים, מעסקים, ומחור"ל הגיעו לתחומים חינוך ומחקר (27% מן התרומות), פילנתרופיה והתנדבות (18%) ורווחה (14%). עם זאת, התחומים הנסמכים בעיקר על תרומות הם ארגוני סגור ופוליטיקה (86% מן ההכנסות), פילנתרופיה והתנדבות (79%), ארגונים בינלאומיים, שיכון ופיתוח, איגודים מקצועיים ודת עם למעלה מ- 50% מן ההכנסות כל אחד. ביתר התחומים, אחוז התרומות מן ההכנסות לא עולה על 30%, כאשר הקיצוני שבהם הוא תחום הבריאות שבו התרומות מהוות רק 4% מן ההכנסות (ראה לוח 3 ותרשים 1).

האפקט המרכזי (main effect): כאשר בודקים את השפעת העברות ממשלה

על תרומות הציבור בכלל המשק, בניכוי השפעת סדרת המשתנים המסבירים הראשונה, כמפורט במודל 1, מתקבלת השפעה שלילית מובהקת: $\beta_1(M1) = -0.564$, $(p < 0.01)$, (ראה לוח 4). כלומר נמצא שקיים אפקט המרה מובהק, אמנם חלקי אך גדול למדי, שמשמעותו היא שגידול ב-1 של העברות הממשלה למלכ"ר דוחק (ומקטין) את תרומות הציבור ב-56% (כ-56%).

בפילוח הנתונים לשתי תקופות, ניתן לראות שבין השנים 1991 – 1997 נמצא אפקט

למשל חינוך-פרטי-1998 (בהגדרה מלכ"ר ציבורי הוא מלכ"ר אשר לממשלה יש שליטה בו, בשונה ממלכ"ר פרטי. בפועל, קשה מאוד לעשות את ההבחנה הזו, ומשתמשים במבחן המימון: מלכ"ר אשר יותר ממחצית ההוצאות שלו ממומנות ע"י העברות הממשלה, נחשב למלכ"ר ציבורי). סה"כ נכללו 330 תצפיות לגבי 11 תחומי פעילות בין השנים 1991 - 2005. למעשה, הנתונים הגולמיים ששימשו להכנת חשבון הלווין למלכ"רים של המשק כולו, הם אלו הנכללים בניתוח המיקרו ברמת המלכ"ר¹, כך שיש הקבלה ניכרת בין נתוני המיקרו והמאקרו. הקבלה נדירה המאפשרת השוואה בין הרמות.

מתוך הנתונים – גם מנתוני המיקרו וגם מנתוני המאקרו – השמטתי את הנתונים על אוניברסיטאות וקופות חולים. וזאת כיוון שהיחסים בין הגופים הללו לבין הממשלה סבוכים במיוחד וחורגים מהגדרה של מלכ"ר ציבורי רגיל. למשל, לממשלה יש פיקוח על שכר לימוד, או שהממשלה מעבירה לקופות חולים כסף שנגבה על פי חוק דרך חוק הבריאות. כיוון שמדובר בגופים ייחודיים מצד אחד אך גדולים במיוחד (מבחינת היקף הפעילות הכלכלית שלהם), הכללתם בניתוח משפיעה על התוצאות, כך שהן לא מייצגות נאמנה את הדינאמיקה של כלל המלכ"רים האחרים במשק.

כל הנתונים נותחו באמצעות תוכנת מחשב סטטיסטית STATA 10.0.

1 עבור ניתוח המאקרו מופיעה האות M לצד מספר המודל.

1 את הנתונים הגולמיים המתקבלים מן המדגם, מכפילים בגרמי ניפוח על מנת לקבל את נתוני המשק כולו.

המרה גדול יותר של 69.7%, לעומת אפקט המרה צנוע יותר של 38.6% בין השנים 1998 – 2005 (ראה לוח 4).

משתנים בפיגור. כאשר מכניסים את המשתנים המסבירים בפיגור, על מנת לנטרל את בעיית האנדוגניות, מתקבלות תוצאות דומות: על פי מודל 2 בפיגור של שנה אחת מתקבל אפקט המרה חלקי של: $\beta_1(M2) = -0.574$, $(p < 0.01)$; ועל פי מודל 3, בפיגור של שנתיים מתקבל אפקט המרה חלקי של: $\beta_1(M3) = -0.610$, $(p < 0.01)$; (ראה לוח 4)

אפקטים משניים: בהתאם להשערות נמצא שקיימת השפעה חיובית מובהקת של היקף הוצאות על תרומות הציבור: $\beta_2(M1) = 0.732$, $(p < 0.01)$; והשפעה שלילית מובהקת של מכירות שירותים על תרומות הציבור: $\beta_3(M1) = -0.603$, $p < 0.01$. תוצאות כמעט זהות התקבלו גם במודל 2 ובמודל 3 עם פיגור של שנה או שנתיים בהתאמה. (ראה לוח 4).

התאמת המודל: מודל 1 מובהק, והוא מסביר 90.2% מן השונות במשתנה המוסבר; מודל 2 בו המשתנים המסבירים בפיגור של שנה אחת מסביר 89% מן השונות המוסברת; ומודל 3 בו המשתנים המסבירים בפיגור של שנתיים מסביר 86% מן השונות המוסברת.

ניתוח מיקרו

מודל 2SLS עם משתנה עזר

מן השלב הראשון (4a), עולה שמשתנה העזר - ממוצע העברות הממשלה לכל יתר המלכ"רים באותו תחום משנה - הוא אומד טוב דיו למשתנה האנדוגני - העברות ממשלה למלכ"ר: $\mu_1(4a) = 0.25$, $(p < 0.01)$, $R^2 = 0.2^{10}$.

בשלב השני, כאשר בודקים כיצד אומד המשתנה החזוי להעברות ממשלה (\hat{GOV}_{it}) , את המשתנה המוסבר, מקבלים: שהאפקט המרכזי הוא $\beta(4b)_1 = -0.22$, $p < 0.05$. כלומר, המשתנה החזוי מעיד על אפקט המרה חלקי בגובה של 22%. האפקטים המשניים המתקבלים הם: בהתאם להשערות במודל 1 נמצא שקיימת השפעה חיובית מובהקת של היקף הוצאות על תרומות הציבור: $\beta_2(4b) = 0.269$, $(p < 0.01)$; השפעה שלילית מובהקת של מכירות שירותים על תרומות הציבור: $\beta_3(4b) = -0.166$. (ראה לוח 5).

המודל כולו מובהק, והוא מסביר 40.8% מן השונות במשתנה המוסבר.

שונות בין תחומי פעילות

מן הרגרסיות החלקיות לפי תחומי פעילות מתקבל שקיימת שונות בקשר בין העברות ממשלה לתרומות הציבור בין תחומים שונים. מסדרת הרגרסיות החלקיות עולה, שכאשר מנכים את השפעת המשתנים: היקף הוצאות ומכירות שירותים, הקשר הנותר בין העברות ממשלה לתרומות הציבור הוא **שלילי** עבור התחומים: תרבות, חינוך, מחקר, בריאות, ארגונים בינלאומיים ודת; **וחיובי** בתחומים: רווחה, איכות סביבה, שיכון ופיתוח, ארגוני סגור ופוליטיקה, פילנתרופיה, ואיגודים מקצועיים. (לפירוט המקדמים ראה לוח 6).

מסקנות ודיון

המטרה המרכזית של המחקר הנוכחי הייתה לעמוד על טיבו של הקשר בין מימון ישיר של הממשלה את ארגוני המגזר השלישי, לבין תרומות הציבור לארגוני המגזר השלישי. תיאורטיקנים כלכלים מנבאים אפקט המרה מלא (למשל: Roberts, 1984; Warr, 1982), כלומר, שהגדלת העברות הממשלה דוחקת ומקטינה את תרומות הציבור באותו היקף. חלק מן המחקרים האמפיריים המבוססים על נתוני שדה מהווים אישוש חלקי לטענה התיאורטית, אך חלקם מציגים סתירה לטענה זו. במחקר זה, אשר התמקד במשק הישראלי, נמצא שבישראל מתקיים אפקט המרה חלקי: כאשר מתייחסים למשק כולו מתקבל אפקט המרה גדול יחסית של 56%, כלומר שהגדלת העברות הממשלה ב-1 שנה דוחקת את תרומות הציבור ב-56 אג'. תוצאות אלו דומות לתוצאות של וינבלט (1991) על המשק הישראלי. כאשר מתייחסים למלכ"רים הבודדים מתקבל אפקט המרה צנוע יותר בעוצמה של 22%. אפקט המרה זה מתקבל לאחר ששולטים במשתנים מסבירים אחרים כמו: היקף הוצאות והכנסות ממכירת שירותים, וכן לאחר שמתמודדים עם בעיית הסימולטאניות של העברות ממשלה ותרומות הציבור.

התוצאות מעידות על כך שככלל, במשק הישראלי, מימון הציבור צפוי להחליף באופן חלקי אך ניכר, את מימון הממשלה, במימון מלכ"רים בכלל. אולם, מה המשמעות של ההבדל באפקט ההמרה שהתקבל ברמת המאקרו לזה שהתקבל ברמת המיקרו? נתוני המיקרו מורכבים ממדגם של מלכ"רים, שבו המשקל של אוסף מלכ"רים בודדים מתחום פעילות מסוים בכל המדגם, שונה מן המשקל של כל תחום הפעילות (לאחר ניפוח הנתונים) במגזר כולו. בנוסף המדגם לא היה מאוזן, כלומר, נכללו נתוני פאנל רק עבור ארבעה תחומי פעילות, כך שהמשקל שלהם במדגם היה גדול ממשקלם במגזר. ואם שינוי המשקולות של תחומי הפעילות משפיע על גודל אפקט ההמרה, אזי שבהבדל זה שבין רמת המיקרו והמאקרו (אשר נבדלים במשקלים היחסיים של תחומי הפעילות), ניתן למצוא רמז לכך שקיימת שונות בין תחומי הפעילות, בקשר שבין מימון ממשלתי למימון פרטי. אמנם הממצאים ברמת המאקרו הם המשקפים את השקלול הנכון של תחומי הפעילות, ולכן הם משקפים את הדינאמיקה הכללית במשק הישראלי, אולם רק מתוך נתוני המיקרו ניתן ללמוד על ההבדלים בין התחומים.

ואכן, בנייתו המיקרו, בתחומי פעילות מסוימים מתקבל אפקט המרה, ובתחומי

פעילות אחרים מתקבל אפקט השלמה. כלומר, הגדלת העברות ממשלה לארגונים בתחומי פעילות מסוימים דווקא מעודדת את הציבור לתרום יותר למלכ"רים בתחומים הללו ולא דוחקת את תרומותיו. התוצאות הללו מעלות דיון מעניין לגבי הפרשנות הדיפרנציאלית של הציבור את התפקיד שלו מול הממשלה במימון המגזר השלישי – האם ומתי הציבור תופס עצמו כמחליף את הממשלה, או משלים אותה ומסייע לה? ניקח למשל את שני המקרים הקיצוניים (שבהם התקבלו מתאמים מובהקים, והם עצמם תחומים מספיק גדולים): תחום מחקר ופיתוח שבו נמצא אפקט המרה חלקי גדול של 80%, לעומת תחום הפילנתרופיה שבו נמצא אפקט השלמה של 52%. תחום הפילנתרופיה מורכב מארגונים התומכים במלכ"רים יחידים או במלכ"רים רבים בכל תחומי הפעילות, והוא תחום ייחודי במובן זה שאינו מתרכז בתחום פעילות אחד, כי אם עוסק במימון מלכ"רים בכלל. ייתכן שבתחום הפילנתרופיה הציבור רואה עצמו כמשלים את פעולת הממשלה, כמסייע לה. יתרה מזאת, יתכן שהגדלת העברות הממשלה למלכ"רים בתחום זה מהווה איתות לתורמים פרטיים להגדיל את תרומתם למלכ"רים אלה. אולי העובדה שהעברות ממשלה ניתנות רק למלכ"רים עם אישור ניהול תקין, יכולה להסביר איתות זה. תחום המו"פ הוא תחום המשקיע את משאביו במחקר ופיתוח בכל תחומי הדעת. בתחום זה יש שיתוף פעולה רב עם הסקטור העסקי, והוא ייחודי במובן זה שאיננו בעל אופי "חברתי" מובהק, ויש בו אף צפי לתשואה ורווחים. מתוצאות המחקר הזה, נראה שכשהממשלה מגדילה את העברותיה למלכ"רים בתחום המו"פ, הציבור נסוג. ייתכן שמשמעות התוצאות הללו היא שבתחום המו"פ הציבור תופס את תפקידו כמממן תחליפי לממשלה. באופן כללי אפשר לומר, שדפוס של המרה כנראה מעיד על כך שהציבור תופס את האחריות לפעילות זו כמוטלת על הממשלה. כאשר הממשלה ממלאת את אחריותה, הציבור יכול לסגת. ואילו דפוס של השלמה כנראה מעיד על כך שהציבור תופס את הפעילות בתחום זה כפעילות "אזרחית" באחריות הציבור הרחב. יתכן שתפיסת הציבור את תפקידו כתחליפי, מתקיימת עבור תחומים ותיקים יותר ומבוססים יותר. ואילו בתחומים חדשים יותר, פחות מפותחים הציבור עדין זקוק למגדלור הממשלתי שינחה אותו.

פרשנות נוספת להבדלים יכולה לנבוע מן הדיון התיאורטי במניעים של התורם: ככל שהתורם אלטרואיסט יותר, כך נצפה לאפקט המרה גדול יותר, שבו אין חשיבות למקור המימון, וככל שהתורם פועל ממניעים והעדפות אישיות, כך נצפה לאפקט המרה קטן יותר, ואף לאפקט השלמה. יתכן שהתורמים אשר מעמידים תרומה למלכ"רים

בתחומים שבהם התקבל אפקט המרה, הם אלטרואיסטים יותר, או במילים אחרות, חשוב להם בראש ובראשונה שמלכ"רים אלו יפעלו, יותר מאשר לתורמים אשר תורמים למלכ"רים הפועלים בתחומים האחרים, שעבורם ההעדפה האישית והקשר האישי למלכ"ר הנתרם חשובים יותר.

כמו כן, חשוב מאוד לתת את הדעת על תפקידו הפעיל של המלכ"ר בגיוס מימון מן המקורות השונים: המחקר הנוכחי בודק את הדינאמיקה הנצפית של הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי, אך אין בידי כלים לבחון את כל הגורמים המשפיעים על הגדלים הללו. כלומר, המחקר מתייחס אך ורק לתוצאות הסופיות – סך מימון ממשלתי וסך מימון פרטי – ואינו בודק באופן אמפירי את המשתנים המשפיעים על הגדלים הללו, או על השחקנים הללו: הציבור, הממשלה, ושחקנים אחרים. הנחת האלטרואיזם הטהור שהבאתי בפרק המבוא, מנסה להסביר את מניעי התורמים, המשפיעים על המימון הפרטי. המימון הממשלתי גם הוא משתנה ומושפע משינויים בשלטון, משינויים בתקציבי ממשלה ומשינויים בקריטריונים לתמיכה ישירה במלכ"רים. אך מעבר לשני השחקנים המרכזיים הללו, ישנו המגזר השלישי עצמו, שפועל לגיוס מימון מן הממשלה והן מן המגזר הפרטי. יונה (2005), מוצא שהמשתנה בעל כוח ההסבר החזק ביותר לשונות בין מלכ"רים בתרומות הציבור, הוא משתנה "הוצאות שיווק וגיוס משאבים". כלומר, למאמצים שהמלכ"ר משקיע בגיוס משאבים יש השפעה חשובה על היקף התרומות שהמלכ"ר מצליח לגייס. כך שבהחלט סביר להניח שגם פעילות גיוס המשאבים של המלכ"רים עצמם משפיעה על הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי. אמנם, בחינת המניעים של השחקנים השונים היא מעבר לגבולות המחקר הזה, ולכן אין בידינו להצביע על חלקו של כל שחקן בדינאמיקה הזו, אך עדין כל המניעים הללו מקבלים ביטוי תוצאתי בדינאמיקה למעשה שעולה מן הנתונים.

אם כן, על פי המחקר הנוכחי קשה מאוד לקבוע מהו מקור ההבדלים או משמעות ההבדלים בין דפוס הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי בתחומי הפעילות השונים של המגזר השלישי. לשם כך דרוש מחקר ישיר על העדפות צרכנים/תורמים. בנוסף דרוש מחקר שבדק מאפיינים כמו ותק של המלכ"ר. אולם, מחקר זה, כוחו בכך שהוא מוכיח שככל הנראה יש חשיבות מכרעת לתחום הפעילות, בבואנו לדון בשאלת אפקט המרה או ההשלמה.

מכאן גם התרומה התיאורטית שהמחקר מעמיד: ראשית שההתבססות של

מקורות

ויינבלט, ג'. (1990). מיסוי מוסדות ללא כוונת רווח. בתוך: י. קופ, (עורך) הקצאת משאבים לשירותים החברתיים, הוצאת המרכז לחקר המדיניות החברתית בישראל, ירושלים.

יונה, ח. (2005). האם מתן תמריצי מס לתורמים מגדיל את התרומות למלכ"רים בישראל? עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית בירושלים.

Abrams, B.A. & Schmitz, M.D.(1984). The crowding out effect of governmental transfers on private charitable contributions: cross section evidence. *National Tax Journal*, 37, 563-568.

Anderoni, J. (2001). The Economics of Philanthropy. In : N. J. Smelser & P.B. Baltes (Eds.) *International Encyclopedia of the social and behavioral sciences*. London: Elsevier.

Baltagi, B.H. (2005). *Econometric Analysis of panel data*. John Wiley & Sons.

Bolton, G.E. & Katok, E. (1998). An empirical test of the crowding out hypothesis: the nature of beneficent behavior. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 37, 315-331.

Brooks, A.C. (2000). Is there a dark side to governmental support for non-profits? *Public Administration Review*, 60, 211-218.

Dye, K.M. & Devlin R.A. (1996). Voluntarism and crowding out: Canadian econometric evidence. *Canadian Journal of Economics*, 96, 37-53.

Jensen, R.T. (2003). Do private transfers displace the benefits of public transfers? Evidence from South Africa. *Journal of Public Economics*, 88, 89-112.

Khanna, J. & Sandler T.(2000). Partners in giving: The crowding-in effects of UK government grants. *European Economic Review*, 44, 1543-1556.

מחקרים רבים בעולם על נתוני מאקרו אולי מסתירה חלק גדול מן המידע על אפקט המרה או השלמה, ושנית שחקירה של אפקט המרה או השלמה, ותובנות שצומחות מחקירה כזו, יצאו נזכרות אם ייקחו בחשבון את תחום הפעילות של המלכ"ר. ואף יתכן, שניתן להסביר את הממצאים הסותרים המתקבלים במחקרי השדה השונים, באמצעות ההבדלים בין תחומי הפעילות השונים, בדפוסי הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי. שכן, כל אחד מן המדגמים כלל שקלול שונה של תחומי פעילות. כמובן, שדרוש מחקר נוסף על מנת לבסס טענה זו.

מבחינת התרומה המקומית, מחקר זה מספק הכרות ראשונה בהיקפה של דפוסי הקשר בין מימון ממשלתי למימון פרטי של המגזר השלישי במשק הישראלי. בנוסף, למחקר זה יש גם השלכות על מדיניות ממשלתית. כיוון שהממשלה מניעה תהליך של הפרטה של מגזר המלכ"רים, אך עדין מעוניינת בפעילות המלכ"רית, כנראה שעליה לצמצם באופן דיפרנציאלי את מעורבותה הישירה במימון מלכ"רים, על מנת שלא לפגוע בפעילותם. כלומר, בתחומי פעילות מסוימים הממשלה יכולה לצמצם את המימון הישיר, ולצפות מן הציבור להחליף מימון זה, גם אם באופן חלקי. ואילו בתחומים אחרים, צמצום המימון הממשלתי, עשוי להיות הרסני עבור מלכ"רים, וזאת כיוון שהציבור צפוי גם הוא להקטין את תרומותיו.

מגבלתו המרכזית של מחקר זה היא בכך שמסד הנתונים לא היה מאוזן. כלומר, מסד הנתונים כלל נתוני פאנל עבור ארבעה תחומים בלבד. עובדה זו הקשתה על הניתוח, ולא אפשרה לנכות את הנתונים כליל מן ההשפעות הייחודיות של מלכ"רים. כמו כן מגבלה זו לא אפשרה לעשות ניתוחי מיקרו של השפעה בפיגור.

לוח 1: מספר ארגונים לפי תחומי פעילות ראשיים ותחומי משנה

מספר ארגונים במדגם	תחום פעילות	מספר ארגונים במדגם	תחום פעילות
	רווחה - המשך	168	תרבות
32	קשישים - אחר	41	מורשת תרבותית
35	נשים, חיילים, שוטרים, מתמכרים, עבריינים, אלימות, ניצולי שואה	10	ספרות ודברי דפוס
5	מצבי חירום, מקלטים, מגורים זמניים, נפגעי טרור, תאונות דרכים, מובטלים	18	מוסיקה
8	סיוע לעולים	28	אומנויות הבמה
6	סיוע כספי	8	אומנות פלסטית
20	עזרה בעין	2	קולנוע וצילום
20	איכות סביבה	21	פעילות חברתית תרבותית
8	הגנת ואיכות הסביבה	24	ספורט ומשחקים
12	הגנה על בעלי חיים, צומח ונוף	11	טבע ואיכות הסביבה
28	שיכון ופיתוח	5	אחרים
7	שיכון ובינוי	223	חינוך
20	פיתוח עירוני ואזורי	55	מוסדות חינוך מוקדם, יסודי ותיכוני
1	פיתוח כלכלי	56	חינוך משלים וארגונים תומכים
61	ארגוני סגור ופוליטיקה	93	מכללות ומוסדות אחרים
36	ארגונים אזרחיים	19	ישיבות ובתי ספר תורניים
8	ארגונים פוליטיים כולל מפלגות	60	מחקר
17	ארגוני עולים / בוגרים	8	רפואה
40	פילנתרופיה	3	מדעי הטבע וההנדסה
18	קרנות התומכות בארגונים רבים	17	מדעי החברה
15	קרנות התומכות בארגון ספציפי או בפרטים	23	מדעי הרוח
7	מקדמי פילנתרופיה	9	אחרים
17	ארגונים בינלאומיים	72	בריאות
195	דת	35	בתי חולים
49	בתי כנסת	18	מרפאות
120	ארגוני דת יהודיים	3	שירותי בריאות הנפש
6	ארגוני פולחן לא יהודיים (מסגד, כנסייה וכד')	4	מרפאות שיניים
20	ארגוני דת לא יהודיים	12	אחרים
59	איגודים מקצועיים	215	רווחה
27	איגודי מסחר ועסקים	14	קשישים - בתי אבות
17	אגודות מקצועיות - קידום ידע מקצועי	42	ילדים
15	איגודי עובדים	19	נוער
1,158	סך הכל	9	משפחה
		25	נכים ומוגבלים

Payne, A.A. (1998). Does the government crowd-out private donations? New evidence from a sample of non-profit firms. Journal of Public Economics, 69, 323-345.

Randolph, W.C. (1995), Dynamic Income, Progressive Taxes, and the Time of Charitable Contributions. Journal of Political Economy, 95-114, Washington D.C.: Urban Institute.

Reich, R. (philanthropy and its uneasy relation to Equality. In: w. Damon & s. Verducci (Eds.) Taking philanthropy seriously: beyond noble intentions to responsible giving. Blomminton IN: Indiana university press, 2006 33-490

Roberts, R.D. (1984). A Positive model of private charity and public transfers. Journal of Political Economy, 92, 136-148.

Schiff, J. (1985). Does government spending crowd out charitable contributions? National Tax Journal, 38, 535-545.

Schiff, J. (1984). Government Output, Government Grants and Charitable Donations. Department of Economics, Tulane University.

Strom, S. (2007). Age of Riches: Big Gifts, Tax Breaks and a Debate on Charity. New York Times, September 2007.

Warr, P.G. (1982). Pareto Optimal Redistribution and Private Charity. Journal of Public Economics, 18, 137-138.

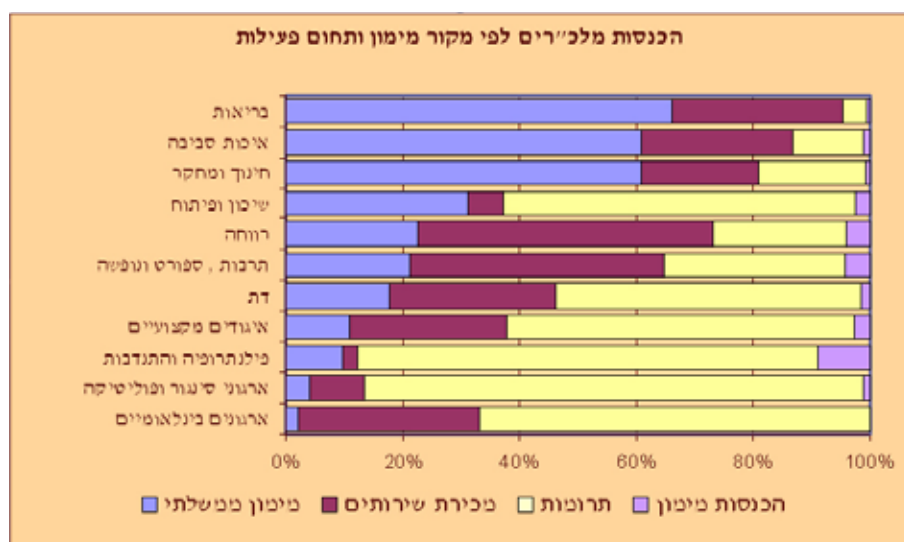
לוח 3: הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון ותחום פעילות לשנת 2004

תחום פעילות	סך הכל	העברות מממשלה	מכירת שירותים	תרומות - משקי בית ועסקים	הכנסות מימון	סך הכל	
						במיליוני ₪	באחוזים
	80,320	40,975	22,827	15,153	1,364		
	100%	51%	28%	19%	2%		
סך הכל	100%						
תרבות, ספורט ונופש	5.6%	21%	43%	31%	4%		
חינוך ומחקר	28.2%	61%	20%	18%	1%		
בריאות	42.9%	66%	30%	4%	0%		
רווחה	11.8%	23%	51%	23%	4%		
איכות סביבה	0.5%	61%	26%	12%	1%		
שיכון ופיתוח	1.1%	31%	6%	60%	2%		
ארגוני סגור ופוליטיקה	1.3%	4%	9%	86%	1%		
פילנתרופיה והתנדבות	4.2%	10%	2%	79%	9%		
ארגונים בינלאומיים	0.1%	2%	31%	67%	0%		
דת	2.5%	18%	28%	52%	2%		
איגודים מקצועיים	1.7%	11%	27%	60%	3%		

לוח 2: הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון לשנים 1991 – 2005, באחוזים

שנה	העברות מממשלה	מכירת שירותים	הכנסות מריבית ורכוש	תרומות ממשקי בית וחברות	סך הכנסות
1991	50.6%	30.6%	2.4%	16.4%	100.0%
1992	52.7%	28.0%	2.3%	17.0%	100.0%
1993	52.0%	29.4%	2.2%	16.5%	100.0%
1994	52.3%	29.2%	2.1%	16.4%	100.0%
1995	52.3%	29.3%	2.0%	16.4%	100.0%
1996	53.3%	28.0%	1.9%	16.8%	100.0%
1997	53.2%	28.4%	1.8%	16.6%	100.0%
1998	52.7%	28.8%	1.8%	16.7%	100.0%
1999	52.4%	29.0%	1.7%	16.9%	100.0%
2000	52.7%	28.3%	1.7%	17.3%	100.0%
2001	51.9%	29.1%	1.7%	17.4%	100.0%
2002	51.9%	28.6%	1.7%	17.8%	100.0%
2003	51.3%	28.9%	1.7%	18.1%	100.0%
2004	51.2%	29.0%	1.6%	18.2%	100.0%
2005	51.2%	29.0%	1.6%	18.2%	100.0%
ממוצע כל השנים	52.0%	28.9%	1.8%	17.3%	100.0%

תרשים 1: הכנסות מלכ"רים לפי מקור מימון ותחום פעילות לשנת 2004

לוח 4: ניתוח מאקרו - מקדמי הרגרסיה במודלים 1-3
 משתנה מוסבר : D - תרומות הציבור למלכ"ר (בארץ ובחור"ל)

משתנה מסביר	מודל M1					מודל M2	מודל M3
	2005 - 1991	1997 - 1991	2005 - 1998	2005 - 1991	2005 - 1991		
חותך	6,610,000	6,290,000-	2,380,000-	37.7**	123.5**		
GOV - העברות שוטפות מממשלה (-)	-0.564**	-0.697**	-0.385**	-0.574**	-0.455**		
EX - סך הוצאות (+)	0.732**	0.588**	0.695**	0.742**	0.677**		
SALE - הכנסות ממכירת שירותים (-)	-0.603**	-0.183**	-0.573**	-0.611**	-0.609**		
אפקט קבוע למלכ"ר ולשנה	Fixed effect	Fixed effect	Fixed effect	Fixed effect	Fixed effect		
R ²	0.902	0.83	0.87	0.89	0.86		
דרגות חופש	3	3	3	3	3		
n	330	154	176	330	330		

*מובהק ברמה של p<0.05 ; **מובהק ברמה של p<0.01

לוח 6: מתאם חלקי בין העברות מממשלה ותרומות הציבור
 (לאחר קיבוע סך הוצאות ומכירת שירותים), ומקדמי הרגרסיה החלקית לפי תחום ושנה.

תחום פעילות	מספר ארגונים	מקדם הרגרסיה החלקית	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
תרבות, ספורט ונופשה	1,084	-0.07*	-0.12	-0.52**	-0.38**	-0.04	-0.40**	-0.40**	0.0	
חינוך ללא מחקר	899	-0.10**			-0.33**	-0.75**	-0.76**	-0.02	-0.76**	
מחקר	291	-0.80**			-0.79**	-0.81**	-0.78**	-0.93**	-0.91**	-0.86**
בריאות	436	-0.52**		-0.43**	-0.37**	-0.52**	-0.55**	-0.63**	-0.56**	
רווחה	184	0.17*							0.17*	
איכות סביבה	20	0.29							0.29	
שיכון ופיתוח	28	0.76**							0.76**	
ארגוני סגור ופוליטיקה	54	-0.24							-0.24	
פילנתרופיה והתנדבות	40	0.52**							0.52**	
ארגונים בינלאומיים	17	-0.21							-0.21	
דת	195	-0.17*							-0.17*	
איגודים מקצועיים	54	0.33*							0.33*	

*מובהק ברמה של p<0.05 ; **מובהק ברמה של p<0.01

לוח 5: ניתוח מיקרו - מקדמי הרגרסיה במודל 4, משתנה עזר 2SLS

משתנה מסביר	משתנה מוסבר	
	העברות מממשלה	תרומות הציבור
חותך	4050.4**	848.2
Gothen - ממוצע העברות מממשלה ליתר המלכ"רים באותו תחום משנה	0.25**	
GOV - העברות שוטפות מממשלה (משתנה חזוי (-))		-0.22*
EX - סך הוצאות (+)		0.269**
SALE - הכנסות ממכירת שירותים (-)		-0.166**
R ²	0.210	0.408
דרגות חופש	3	3
n	3302	3302

*מובהק ברמה של p<0.05 ; **מובהק ברמה של p<0.01

Abstract

The main purpose of the present study is to explore the relationship between governmental funding of third sector organizations and private funding of those organizations in Israel. Scholars predict full crowding out effect: enlargement of governmental funding crowds out and reduce private donations. Most empirical studies partially support this prediction, and find partial crowding out. However there are few empirical studies which reject it and find the opposite effect: crowding in: enlargement of governmental funding enlarge private donations. The Present study presents tow new insights that may explain the contradicting finding: First, it presents a comparative analysis between micro and macro levels. And second, it presents differential analysis of the relationship patterns between governmental and private funding, for different fields of activity.

The analysis in the present study is based on a unique database which includes panel data of 1,158 third sector organizations that operate in Israel in all 11 fields of activity between 1998 – 2005. In addition it includes macro data on the whole third sector in Israel between 1991 – 2005.

The study finds in Israel a partial crowding out of 56% when considering macro level data, and a modest partial crowding out of 22% when considering micro level data. In addition it finds different relationship patterns between governmental and private funding, for different fields of activity. This report presents a theoretical review of the subject, a discussion of the findings, and suggests insights for both theoretical research and policy matters.

The Hebrew University of Jerusalem

The Paul Baerwald School of Social Work and Social Welfare

The Center for the Study of Philanthropy in Israel

The relationship between governmental funding and private funding of third sector organizations

Osnat Hazan

Article no. 8, Jerusalem, Heshvan, November 2009